

Эл аралык ПЕН борбордун Санариптик эркиндик боюнча Декларациясы

Эл аралык ПЕН адабиятты, жеке ой-пикирди билдирүүнү колдойт жана ар бир мамлекеттин ичинде ошондой эле баардык мамлекетте ой-пикирди жолтоосуз жайылтуу принцибине негизделип, ПЕНдин Уставы менен шайкештелет.

ПЕН санариптик ЖМКнын убадасын, ой-пикирди эркин билдирүү укугунун негизги каражаты катары тааныйт. Ошол эле учурда акындар, драматургдар, публицисттер, жазуучулар, блогерлер жана журналисттер санариптик жалпы маалымат каражаттарын пайдаланууда алардын ой-пикирин билдирүүнүн укугунун бузулуусунан жабыркашууда. Көптөгөн мамлекеттин жарандары санариптик жалпы маалымат каражаттарына жеткиликтүүлүк жана пайдалануу жагынан орчундуу чектөөлөргө кабылышкан, ошол эле убакытта өкмөт санариптик технологияларды сөз эркиндигине басым кылуу жана жеке адамдар менен технологиялык компанияларды көзөмөлдөө үчүн пайдаланышат, атап кетсек, маал-маалы менен цензура менен көзөмөлдөөгө аракет кылышат. Ошондуктан ПЕН төмөнкүлөрдү билдирет:

1. Ар бир адам өз ой-пикирин репрессия жана куугунтуктоодон коркпостон санариптик жалпы маалымат каражаттарынын жардамы менен билдире алат.

А) санариптик каражаттарды пайдаланган тараптар эл аралык мыйзамдар жана стандарттарга ылайык чексиз эркиндик менен пайдаланышат.

Б) Бийликтер маалыматты, ой-пикирди же идеяларды санариптик каражаттар аркылуу таркаткандарды куугунтуктоого жана репрессия кылбашы керек.

В) Бийликтегилер сөз эркиндигин санариптик алып жүрүүчүлөр аркылуу эркин билдирүүнү аракеттеги мыйзамдар менен стандарттарды кабыл алуу жана ишке ашыруу аркылуу активдүү коргоосу зарыл.

2. Адамдардын баардыгы санариптик каражаттар аркылуу маалыматтарды издеп жана алууга укуктуу.

А) Бийликтер санариптик медиаларга, анын ичинде мамлекеттин ичинде жана эл аралык булактардын мазмунуна цензура кылууга, чектөөгө жана көзөмөлдөө кылбашы зарыл.

Б) Санариптик медианын мазмунуна чектөөлөр өзгөчө гана кырдаалдарда, ой-пикирди билдирүүдө чектөөнү жөнгө салган эл аралык мыйзамдарга жана нормаларга таянышы керек, буга мисал болуп, зордук-зомбулукка үгүттө кирет.

В) Бийликтер санариптик жалпы маалымат каражаттарына жеткиликтүүлүктү жабуу жана чектөө койбошу зарыл, жада калса туруксуздук жана кризис маалында да. Санариптик маалыматка көзөмөл кылуу, айрыкча кеңири масштабда, негизинен ой-пикирин эркин

билдирүүгө укугун бузуу болуп эсептелет.

Г) Бийликтер ЖМКнын жеткиликтүүлүгүн баардык жарандар үчүн камсыздоого көмөктөшүүсү талапка ылайык.

3. Баардык адамдар бийликтин жалпы санариптик каражаттарга көзөмөлдөөдөн эркин болууга укугу бар.

А) Куугунтуктоого же репрессиядан корккондугуна байланыштуу ой-пикирди билдире албагандык, коюлган конкреттүү максаттардын аныкталбаганы, же белгисиздиги. Куугунтуктоонун айынан коркуу өзүн цензуралоону шарттайт, бул сөз эркиндигинин өнүгүүсүнө зыян келтирет.

Б) Эрежеге ылайык, бийликтегилер эки же андан көп тараптардын ортосундагы санариптик байланышка киришүүгө далалат кылбашы керек, ошондой эле алар санариптик маалымат каражаттардын жеке пайдалануусун көзөмөлдөбөшү, санариптик каражаттар аркылуу физикалык тараптардын жылуусун, адамдардын ой-пикирине өзгөртүү киргизүүн, деги эле, адамдар арасында эпидкөзөмөл кылбоосу керек.

В) Бийлик көзөмөлдөө жүргүзгөндө - өзгөчө кырдаалдарда жана мыйзамдагы укуктуу методдор менен же улуттук коопсуздукту изилдөөдө - адамдарга көзөмөл кылуу жана санариптик медиалар аркылуу билдирүүлөрдү көзөмөлдөө эл аралык мыйзамдуу процесстерге жана стандарттарга ылайык келиши керек, ал мыйзамдуу издөөдө, соттун чечими боюнча ордер алуудагыдай эле ишке ашырылат.

Г) Пикир билдирүүнүн толук эркиндиги жеке жашоого укуктуулукту да алып жүрөт, эл аралык мыйзамдар жана конфиденциалдуулук стандарттары санариптик каражаттарга да тийиштүү жана коргоо үчүн дагы башка жаңы мыйзамдар менен коргоо стандарттары талап кылынышы мүмкүн.

Д) Бийлик тарабынан маалыматтарды жана санариптик медиа жараткан маалыматтарды жыйноо жана сактоо жана анын ичинде берилгендерди интеллектуалдык талдоо эл аралык мыйзамдарга жана конфиденциалдуулук стандарттарга шайкеш келиши, маалыматтарды сактоодо убактылуу мезгилдик мерчемдер коюлушу, ошондой эле ага тийиштүү адамдарга натыйжалуу кабарлоо шарттары сакталышы зарыл.

4. Жеке секторлор жана технологиялык компаниялар адамдын укугун жана жеке пикирин билдиргенге укугун сактаганга милдеттүү.

А) Ушул Декларацияда көрсөтүлгөн принциптер жеке секторго дагы тиешелүү.

Б) Компаниялар адам укугун урматташы, өз ой-пикирин билдирүүдө эркин сыйлашы керек, ошондой эле улуттук мыйзамдар жана тартиптер корголбосо да ошол укуктарды коргошу абзел.

В) Технологиялык компаниялар алардын продуктары, кызматтары жана камсыздандыруу полистери алар иштеген мамлекеттерде кандай аракетте

болоорлугун аныкташы парз. Эгерде продукттарды жана кызматтарды пайдалануу укугуна байланыштуу бузуулар бар болсо, компаниялар адамдардын укугун урматташ үчүн өзүнүн сунуштап жаткан пландарын өзгөртүп же кайрып алышы зарыл.

Г) Технологиялык компаниялар өз эркин билдирүү принциптерин негизги операцияларга киргизиши зарыл, ага конфиденциалдуулук коргоосу кошо жасалган продукттардын дизайны кирет.

Ё). Эгер алардын аракети адамдын өз эркин билдирүү укугуна карата мыйзамсыз деп таанылса, технологиялык компаниялар бийликтегилер укук коргоо каражаттаарын сунуштабаган учурда да укугу бузулган адамга реституцияны камсыздашы зарыл.

PEN Эл аралык конгресси тарабынан кабыл алынган
Кенджу, Түштүк Корея
Сентябрь 2012

www.pen-international.org